

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Considered are problems of leasing development stimulation in Ukraine. The main attention is focused on identifying common problems and proposed leasing possible solutions to highlighted problems. Keywords: lease, leasing, investment, the State Lease Fund.

Розглянуто проблеми стимулювання розвитку лізингових відносин в Україні. Основну увагу зосереджено на виявленні загальних проблем розвитку лізингу та запропоновано можливі шляхи вирішення висвітлених проблемних питань. Ключові слова: лізинг, лізингоотримувач, інвестиції, Державний лізинговий фонд.

Рассмотрены проблемы стимулирования лизинговых отношений в Украине. Основное внимание сосредоточено на выявлении общих проблем развития лизинга и предложены возможные пути решения освещенных проблемных вопросов. Ключевые слова: лизинг, лизингополучатель, инвестиции, Государственный лизинговый фонд.

Постановка проблеми. Актуальність розвитку лізингу в Україні, включаючи формування лізингового ринку, обумовлена передусім несприятливим станом парку устаткування: значна питома вага морально застарілого устаткування, низька ефективність його використання, відсутність забезпеченості запасними частинами тощо. Одним з варіантів рішення цих проблем може стати лізинг, який об'єднує всі елементи зовнішньо-торгівельних, кредитних та інвестиційних операцій. Але саме для цього необхідне виявлення основних проблем та перспектив розвитку лізингу і, відповідно, здійснення стимулювання розвитку лізингових відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження наукових та практичних аспектів лізингових операцій та організації обліково-аналітичного процесу їх реалізації зробили вітчизняні вчені та практики: В.Г.Андрійчук, Ф.Ф.Бутинєць, С.Ф.Голов, А.П.Грінько, Л.В.Гуцаленко, М.Я.Дем'яненко, В.П.Завгородній. Дослідженню даних питань присвячені також роботи таких зарубіжних вчених як В.Беренса, М.Ф.Ван Бреда, В.А.Горемікіна, О.В.Кабатової, П.Хавранєка, Е.С.Хендріксена, В.Хойєра, О.Н.Чекмарьової, Є.М.Четиркіна, В.А.Шатравіна та інших учених.

Невирішені частини загальної проблеми, якій присвячується стаття. Не дивлячись на велику зацікавленість вчених та дослідників до питання стимулювання лізингових відносин, недостатньо дослідженим залишається питання виявлення сучасних проблем розвитку лізингу в Україні та опрацювання шляхів їх вирішення.

Мета статті. Дослідження проблем та перспектив розвитку лізингу в Україні та розробка теоретичних і методичних положень щодо розширення використання лізингових операцій.

Виклад основного матеріалу. Сучасне розуміння лізингу бере початок ще від класичних принципів Римського права про розмежування понять "власник" і "користувач" майна. Виникнення і саме існування його в якості особливого виду бізнесу засновані саме на можливості розділення компонентів власності на дві важливі правочинності — користування річчю, тобто застосування її згідно з призначенням з метою дістати прибуток та інші вигоди, і саме право власності як правове панування особи над об'єктом власності. [2, с. 78-83].

Лізинг в широкому сенсі є організаційною формою підприємницької діяльності, яка виражає відносини власності, особливу систему господарювання. Однак, як і кожне самостійне явище, як економічна категорія, він має свій власний зміст та різні форми виявлення, які можна подати з різним ступенем конкретності [6, с. 88-93].

Лізинг як складне соціально-економічне явище виконує дуже важливі функції, розглянемо чотири найважливіші з них: фінансову, виробничу, збутову, інвестиційну.

Фінансова функція виражається у звільненні товаровиробника від одноразової оплати повної вартості необхідних засобів виробництва і як би в наданні йому довгострокового кредиту.

Виробнича функція лізингу полягає в оперативному вирішенні виробничих задач шляхом тимчасового використання, а не купівлі дорогих та морально старіючих машин. Це ефективний спосіб матеріально-технічного постачання виробництва та доступу до новітньої техніки, до результатів науково-технічного прогресу. При повному лізингу передача майна може супроводжуватись різноманітним сервісом: технічне обслуговування, страхування, забезпечення сировиною, робочою силою тощо.

Збутова функція (збут продукції) одне з головних завдань виробника, яке може вирішуватися при оперативному виді лізингу: обладнання передається в лізинг на бажаний термін з подальшим поверненням його поставщику, забезпечуючи йому отримання доходу от тимчасової невикористання обладнання. Збутова функція лізингу, пропонує його як варіант просунення продукції на ринок, це є позитивним моментом для оновлення основних фондів вітчизняних підприємств [6, с. 62-71].

Податковий Кодекс України визначає фінансовий лізинг як господарську операцію, що здійснюється фізичною або юридичною особою і передбачає передачу орендарю майна, яке є основним засобом і придбане або виготовлене орендодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу. Об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш як 75 відсотків його первісної вартості, а орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі [1].

Введений в дію с 01.01.2011 року Податковий Кодекс України обумовлює суттєвий вплив на розвиток лізингових операцій за рахунок податку на прибуток та ПДВ. Аналіз дозволив виявити наступні зміни щодо нарахування податку на прибуток лізингодавця:

- об'єкти фінансового лізингу та оперативного лізингу включено до переліку об'єктів, страхування яких відносяться до складу витрат при визначенні об'єкта оподаткування. Також знято 5% ліміт на обмеження щодо включення витрат на страхування;

- нововведенням являється процедура визначення вартості об'єкта фінансового лізингу при його поверненні без придбання в власність лізингоотримувачем. Яка буде дорівнювати сумі основної заборгованості лізингоотримувача за об'єкт фінансового лізингу;

- витрати пов'язанні з орендою легкових автомобілів відносяться до складу витрат у повному обсязі;

- при передачі товарів (основних засобів) у фінансовий лізинг база оподаткування не може бути нижчою від ціни придбання.

Також виявлені наступні зміни щодо ПДВ на лізингові операції:

- у повній мірі звільненні від оподаткування ПДВ проценти та комісію складі орендного платежу у межах договору фінансового лізингу;

- зменшено базу оподаткування ПДВ при постачанні товарів за договорами фінансового лізингу, які раніше були поверненні лізингоотримувачем, не зареєстрованим як платник податку. Базою буде являться позитивна різниця між ціною продажу та ціною повернутого раніше товару.

Щодо амортизації первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних із ремонтом та поліпшенням об'єктів основних засобів (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція), що приводить до зростання майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єктів у сумі, що перевищує 10 відсотків сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації, на початок звітного податкового року з віднесенням суми поліпшення на об'єкт основного засобу, щодо якого здійснюється ремонт та поліпшення. Сума витрат, що пов'язана з ремонтом та поліпшенням об'єктів основних засобів, у тому числі орендованих, у розмірі, що не перевищує 10 відсотків сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів на початок звітного року, відноситься до витрат того звітного податкового періоду, в якому такі ремонт та поліпшення були здійснені [1].

Завдяки нововведенням Податкового Кодексу України, регулювання лізингових операцій стало більш прозорим. Звільнення від оподаткування ПДВ процентів та комісії в складі лізингового платежу у межах договору фінансового лізингу, а також зменшення бази оподаткування ПДВ при постачанні товарів за договорами фінансового лізингу відповідає законодавчій практиці усіх розвинутих країн.

Практичним досвідом для розвитку лізингу в Україні є досвід східноєвропейських країн, які мають з Україною спільні риси розвитку. В цьому відношенні показовою є Польща, де так само, як і в нашій країні, лізингові операції здійснюються спеціалізованими компаніями, які підконтрольні банкам. Але їхня форма організації лізингу має ряд суттєвих переваг:

1. Лізингова фірма, що контролюється банком, отримує можливість залучати пільгові кредити для розширення своєї діяльності, по яким звичайно фінансується власна діяльність банку.

2. Банки мають у своєму розпорядженні великі можливості по встановленню справжньої платоспроможності лізингоодержувача. Це дозволяє даному типу лізингових компаній приймати рішення на підставі більш достовірної інформації.

Банки вбачають у застосуванні лізингової схеми фінансування не стільки можливості розширення спектра надання послуг, скільки вихід із нинішньої ситуації з кредитуванням. Вихід цей - у поступовому нарощуванні обсягів лізингових операцій, які витісняють менш надійно забезпечені, а тому високо ризикові інвестиційні кредити. В першу чергу банками передбачається використовувати фінансовий лізинг" [2, с. 9].

Також цікавим є те, що одні оператори ринку, наприклад, при побудові своїх лізингових схем роблять ставку на відносно дешеві фінансові ресурси закордонних банків. У цьому випадку лізингові послуги набувають особливої привабливості, оскільки не є надто обтяжливими для їх отримувача. Виходячи з того, що кредити закордонних банків можна отримати під 6-8% річних, плюс 3-5% - вартість гарантії банку, під яку закордонна установа погодиться надати кредит, плюс маржа лізингової компанії, то загальна сума вартості лізингової операції становитиме приблизно 16-20% річних. При використанні кредитних ресурсів вітчизняних комерційних банків подібних умов досягти практично неможливо, та й самих ресурсів - не густо.

Другі, наприклад, компанія "Євро-Сиваш", дійшли висновку, що за наявних умов лізингову діяльність особливо успішно можна провадити у спеціальній економічній зоні. Звільнення об'єктів лізингу при їх ввезенні від обкладання ввізним митом та ПДВ дозволяє зробити їх дешевшими для лізингоотримувача приблизно на 30%, що є дуже переконливим чинником у конкурентній боротьбі за клієнтів.

Треті, і таких чи не найбільше, вбачають свій шанс у використанні товарного кредиту. Ця схема в основному орієнтована на не надто грошовитого клієнта і не дуже дорогу техніку (зокрема всілякий "секонд-хенд", що відпрацював 7 і більше років), яку завозять з Польщі, Чехії, Словаччини, Німеччини. Вона не вирішує проблеми технічного озброєння докорінним чином, хоча й дає змогу відразу отримати бодай якусь перевагу, відстрочивши остаточні розрахунки за неї на півроку-рік.

Четверті виживають завдяки наданню в оренду майнових надлишків підприємств, що змушені були скоротити обсяги своєї діяльності в умовах

економічної кризи. Так, компанія "Електрон-Лізинг", що є дочірнім підприємством львівського концерну "Електрон", здає в тимчасове користування охочим виробничі та невиробничі приміщення, обладнання, транспорт останнього і має з цього зиск [2, с. 109-112].

П'яті за звичкою покладають надії на використання бюджетних коштів, що зосереджені у Державному лізинговому фонді (ДЛФ).

Державний лізинговий фонд (ДЛФ) є одним зі структурних елементів системи лізингу в Україні, який було створено для підтримки вітчизняних виробників агротехніки згідно з Програмою розвитку сільськогосподарського машинобудування. Борги Державному лізинговому фонду за поставлену техніку вже перевищили 45 млн. грн. Воно й не дивно, адже ситуація, що склалася в аграрному секторі економіки, добре відома - платоспроможного лізингоотримувача відшукати вкрай важко. Саме з огляду на цю обставину дирекція фонду ініціювала постачання техніки деяким сільгосппідприємствам без попередньої сплати відповідного авансу, що попри всю свою "гуманність" перетворює державну концепцію лізингу на справу ще більш проблематичну, якщо не сказати - безнадійну. Втім, хоч як би воно там було, але найбільші лізингові операції здійснюються за участю ДЛФ, оскільки останній залишається на сьогодні найпотужнішим осередком цільових фінансових ресурсів. Коштами ДЛФ для фінансування виробництва сільгосптехніки вже скористалися Харківський тракторний завод і Південний машинобудівний завод, а також кіровоградська "Червона зірка", Тернопільський комбайновий завод, "Одесасільмаш", "Львівсільмаш", "Білоцерківсільмаш" та деякі інші підприємства.

Розвиток лізингового бізнесу в нашій країні стримується проблемою мобілізації значних грошових коштів, які могли б стати джерелом для закупівлі обладнання з метою його подальшої передачі користувачу лізингу. Аналіз стану вітчизняного лізингового підприємництва дає можливість зробити висновок про те, що в наш час найбільш реальними господарюючими суб'єктами, які мають тимчасово вільні кошти чи мають доступ до них, виступають банківські установи. Закордонний досвід підтверджує правильність таких міркувань, а вітчизняна практика доводить доцільність включення лізингових операцій у діяльність банків [3, с. 89].

Висновки. Отже, можемо зробити висновки щодо переліку чинників, що стримують розвиток лізингу в Україні:

1. Недосконалість законодавчої бази (потребують спрощення процедури повернення майна, сплати ПДВ на нове обладнання при тимчасовому його ввезенні на територію України).

2. Відсутність системи оподаткування, яка б стимулювала бізнес.

3. Недостатнє залучення до лізингової діяльності комерційних банків.

Також виявлені чинники, які можна розглядати як такі, що сприяють розвитку лізингу в Україні:

1. Попит на лізингові послуги значно перевищує пропозицію (фахівці говорять про співвідношення 10:1).

2. Експортно-імпортні лізингові операції не виснажують валютних резервів і не впливають на сальдо платіжного балансу країни.

У короткостроковій перспективі на ринку лізингу можна прогнозувати підвищення вимог лізингових компаній до фінансового стану потенційних клієнтів. Очікується підвищення авансових внесків лізингоотримувачів (на 10–15%) і процентних ставок (на 2–3%). Продовжуватиметься переорієнтація на більш ліквідні предмети лізингу. Зростатиме попит на більш дешеві види техніки. Особливу увагу лізингові компанії звертатимуть на підвищення контролю над дебіторською заборгованістю і проблемними активами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI [Тест], остання редакція від 01.01.2011 на підставі 2856-17, чинний.
2. Ляшенко В. Банки й розвиток лізингової діяльності в Україні // Закон і бізнес [Тест]. - 2005. - 9 верес. - С. 9.
3. Пасіка Л. Лізінг як можливість виходу із замкненого кола тотальної відсутності коштів // Україна business [Тест]. - 2006. - 6 берез. - С. 7.
4. Прилуцкий Л. Н. Финансовый лизинг [Тест]. К.: Изд-во Ось. - 2007 г. - 89с.
5. [Електронний ресурс] – Режим доступу до документу: www.leasing.org.ua – офіційний сайт «Українського Об'єднання Лізингодавців».
6. Овсак О.П., Шуляр Н.М. Функции лизинга и их реализация в условиях законодательства Украины // Проблеми підвищення ефективності інфра-структури: 36. наук. пр. – К.: НАУ [Тест], 2009. – Вип.21. – С.283-287.